

การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานสู่ธุรกิจชุมชนในยุคไทยแลนด์ 4.0

Management Local Wisdom into Business Community in the Northeast Thailand 4.0

นิมมวล จันทรูญ และ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอำพน

Nimnual Chantaroon and Saowaluk Kosolkittiamporn

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: msu_num@hotmail.com

บทคัดย่อ

หลายประเทศได้กำหนดโมเดลเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ เพื่อสร้างความมั่งคั่งในศตวรรษที่ 21 ความหวังของประเทศไทยคือการพัฒนาสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ด้วยการสร้าง “ความเข้มแข็งจากภายใน” ขับเคลื่อนตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ผ่านกลไกประชารัฐ ก้าวข้ามกับดัก “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” วิธิดำเนินการพัฒนา/นวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพิ่มอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค โดย 1) เปลี่ยนการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” 2) เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม 3) เปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น 4) เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิม (Traditional Farming) ในปัจจุบันไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดยเกษตรกรต้องร่ำรวยขึ้น และเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) 5) เปลี่ยนจาก Traditional SMEs หรือ SMEs ที่รัฐให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลาสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups ให้มีศักยภาพสูง 6) เปลี่ยนจาก Traditional Services ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่ High Value Service และ 7) เปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูงส่วนใน 5 กลุ่มเทคโนโลยีหลักและอุตสาหกรรมเป้าหมายใน “ประเทศไทย 4.0” จะเป็นส่วนที่ประเทศไทยต้องการพัฒนาด้วยตนเองเป็นหลัก แล้วต่อยอดเครือข่ายความร่วมมือกับต่างประเทศสอดคล้องกับ “บันได 3 ขั้น” ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ “การพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเอง และรวมกันเป็นกลุ่มอย่างมีพลัง”

คำสำคัญ: แนวคิดการจัดการ; ภูมิปัญญาท้องถิ่น; ธุรกิจชุมชน ไทยแลนด์ 4.0

Abstract

Many countries have set new economic models to create wealth in the last century. 21 Thailand's hope is to develop "prosperity, stability and prosperity" by creating "internal strength". "Sufficiency Economy Philosophy" Passes State-Owned Approaches to "Value-Based Economy". How to develop/ Local Wisdom Innovation Increase the identity of the product to meet the needs of consumers. 1) Change the production of commodities' " to "innovative" products. 2) Change from country driven by industry. Go to technology driven. Creativity and Innovation 3) Focus to manufacturing sector To focus on the service sector. 4) Change traditional agriculture to modern agriculture. The emphasis is on management and technology (Smart Farming) by farmers to be rich. And as an entrepreneurial farmer. (Entrepreneur). 5) Change Traditional SMEs to Help Enterprises Become Smart Enterprises and Startups to High Potential 6) Change the Traditional Services to a Low Value to High Value Service 7) Changing skills to the knowledge workers. Expertise and skill. In 5 major technology and target industries in "Thailand 4.0". It is the part where Thailand wants to develop itself. And further cooperation with the international network. In line with the "3-step ladder" of the philosophy of sufficiency economy. Of "self-reliance, self-reliance, and collective power".

Keywords: Management Concept; Local Wisdom; The Business Community in Thailand 4.0

1. บทนำ

กลุ่มอาชีพผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของภาคอีสาน ยังขาดความรู้ ขาดทักษะ และประสบการณ์ การผลิตสินค้าและบริการสินค้าทางอินเทอร์เน็ต เพราะสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอาชีพที่ขาดโอกาสเป็นแรงงานสูงอายุที่อยู่ในหมู่บ้านที่หารายได้ และสร้างอาชีพให้กับตัวเองตามนโยบาย OTOP ของรัฐบาล ปัจจุบันเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ นโยบายเร่งด่วนที่รัฐบาลต้องให้ความสนใจที่จะเร่งพัฒนากลุ่มคนเหล่านี้ให้

มีศักยภาพในการนำเอาภูมิปัญญาที่มีในท้องถิ่นและเป็นทักษะ หรือองค์ความรู้ที่ติดมากับตัวเขาเองอยู่แล้ว เช่น การทอผ้า การจักสาน การทำอาหารพื้นบ้าน ฯลฯ เพียงแค่กระตุ้นเอามันออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเองและสร้างงานสร้างรายได้ ให้มีคุณภาพยั่งยืน มันคงพร้อมที่จะพัฒนาเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0 โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน และเพื่อพัฒนาธุรกิจชุมชนอีสานสู่ธุรกิจชุมชนในยุคไทยแลนด์ 4.0 ให้ทันกับยุคที่มีการ

เปลี่ยนแปลงสูง องค์กรหรือกลุ่มต้องสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงนั้นได้ ขอบเขตในการศึกษาครั้งนี้ คือกลุ่มผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาคอีสาน โดยเน้นการมีส่วนร่วม กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละภาค มีทั้งเอกลักษณ์เฉพาะตน และเอกลักษณ์สากลที่หลากหลาย ภูมิภาคมีคล้ายกันภูมิปัญญาอีสานหรือภูมิปัญญาของคนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อนเป็นประโยชน์แก่คนทุกระดับ มีลักษณะเด่นคือสร้างสำนึกความเป็นหมู่คณะสูงทั้งในระดับครอบครัวและเครือญาติ มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติสบายใจ รู้สึกอบอุ่นไม่โดดเดี่ยว ให้คุณค่าทางจิตใจและความรู้สึกที่ดีมีการรวมกำลังช่วยกันทำงานที่เกินวิสัยจะทำคนเดียวได้สำเร็จ เช่น การลงแขกสร้างบ้าน สร้างวัด สร้างถนนหนทาง หรือขุดลอกแหล่งน้ำ เป็นกิจกรรมที่แสดงถึงความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันภายในชุมชน ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับสถานการณ์ในยุคโลกาภิวัตน์ปัจจุบันปัญหาใหญ่ที่สุด คือ เราจะยึดภูมิปัญญาล้วนๆไม่ได้จำเป็นต้องปรับให้เหมาะสมเกิดจากความไม่รู้ การปรับตัว การเปลี่ยนแปลงเข้ายังยึดติดความรู้สึกเดิมไม่ทันยุคไอทีความยากจนการพัฒนาและนวัตกรรมภูมิปัญญาชาวบ้านจึงมีความสำคัญ ยุคสมัยปัจจุบันควรมีการเรียนรู้ให้เกิดปัญญา เพื่อให้สามารถปรับตัวได้ในสถานการณ์ใหม่ๆ ทุกสถานการณ์ ซึ่งต้องอาศัยแหล่งความรู้ที่ดีที่จะช่วยให้เรียนรู้ได้เร็วและดีขึ้น

การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เหมาะสมอาศัยภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ผลิตให้เพียงพอต่อครอบครัว เหลือกินจึงขายหรือนำไปแลกกับสิ่งอื่นๆ ที่ต้องการจะช่วยลดปัญหาหนี้สินชีวิตมีความสุขมากกว่าการมุ่งเน้นผลิต เพื่อขายมากเกินไปเพื่อเงินโดยไม่คำนึงถึงสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้หลายๆ ฝ่ายได้หันมามองถึงความผิดพลาดในนโยบายเศรษฐกิจที่ผ่านมา และกลับไปศึกษาภูมิปัญญาดั้งเดิม

2. แนวคิดการจัดการภูมิปัญญา

ในปัจจุบันหลักคิดจากชุมชนการจัดการเรียนรู้มีช่องว่างระหว่างชุมชนกับคนในสังคมมากขึ้นวิธีการเรียนรู้มีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ ความเป็นไท การเข้าถึงธรรมชาติ และการบูรณาการได้ การศึกษาที่สร้างทฤษฎีของตัวเองขึ้นมาได้ คือการศึกษาสู่ความเป็นไท แบบหนึ่งจะสร้างให้ตีแค้ไหน ขึ้นอยู่กับการเข้าใจ แก่นแห่งธรรมชาติ และในเวลาเดียวกันต้องเข้าใจโลกแบบบูรณาการ คนที่มีใจที่ดีและงามเท่านั้น จึงจะเป็นคนที่ใช้ปัญญาและความรู้เพื่อสังคมได้อย่างเหมาะสม

การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาการทำงานต่างๆ ให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากขึ้น ซึ่งความรู้ นั้น นอกจากจะสืบค้นและเสาะแสวงหาความรู้มาจากแหล่งต่าง ๆ แล้ว ยังต้องสร้างความรู้ขึ้นใช้เองด้วย โดยสร้างขึ้นเพื่อเตรียมพร้อมก่อนการทำงาน สร้างขึ้นระหว่างการทำงานและสร้างขึ้นจากการสรุปบทเรียนหลัง

จากเสร็จสิ้นแล้ว โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่มหรือเครือข่าย อย่างไรก็ตามสิ่งที่มักเป็นกับดักคือ การติดอยู่แค่ข้อมูลข่าวสารเท่านั้น ไม่สามารถยกระดับไปสู่ “ปัญญา” อันเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของการจัดการความรู้ได้ ดังนั้นสถานการณ์การจัดการความรู้ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” จึงไม่ควรหลุดลอยออกจากฐานของความรู้ นั่นเพราะจะทำให้ไม่สามารถงอกงามหรือพัฒนาต่อได้ การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่คนในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น จะต้องเป็นผู้มีส่วนสำคัญในสร้าง สืบสาน หรือพัฒนาความรู้ภูมิปัญญานั้น ให้สามารถเชื่อมโยงต่อกับสมัยใหม่ หรือมีการประยุกต์ให้ทันสมัย มิฉะนั้น ความรู้ภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมา ก็อาจขาดการสืบทอดและตายไปในที่สุด ดังนั้นผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนวคิดในการจัดการภูมิปัญญา โดยแยกเป็นประเด็นดังนี้

1. พัฒนาความรู้การจัดการความรู้ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ไม่ใช่การไปเก็บรวบรวมเนื้อหาภูมิปัญญาทั้งหมด เพราะโดยสภาพข้อเท็จจริงเป็นเรื่องที่มีความหลากหลาย มีข้อมูลมากมาย และมีการพัฒนาการอยู่ตลอดเวลา แต่อาจทำให้รู้อย่างกว้างๆ ว่า มีเนื้อหาในกลุ่มใดบ้าง ใครทำ อยู่ที่ไหน หรือสามารถสืบค้นได้จากที่ใดหากแต่สิ่งที่ต้องมองทะลุลงไปคือ กระบวนการได้มาของความรู้หรือปรัชญาแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังความรู้นั้นๆ ที่ควรมีการเก็บและจัดการให้เป็นระบบ ดังนั้น ในมุมมองของผู้ศึกษามองการจัดการความรู้ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” จึงไม่ควรหลุดลอยออกจากฐานของความรู้ นั่นเพราะจะทำให้ไม่สามารถงอกงามหรือพัฒนาต่อได้ การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่อง

ที่คนในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น จะต้องเป็นผู้มีส่วนสำคัญในสร้าง สืบสาน หรือพัฒนาความรู้ภูมิปัญญานั้น ให้สามารถเชื่อมโยงต่อกับสมัยใหม่ หรือมีการประยุกต์ให้ทันสมัย มิฉะนั้น ความรู้ภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมา ก็อาจขาดการสืบทอดและตายไปในที่สุด

2. พัฒนาคนหากต้องการพัฒนาคน ควรพัฒนา “พฤติกรรม” พร้อมทั้ง “จิตใจ” และ “ปัญญา” ขึ้นไป ชีวิตที่ดำเนินไปได้ด้วยดี เราเรียกว่า “มรรค” ซึ่งแปลว่า ทางดำเนินชีวิตที่ดีงาม 3 องค์ประกอบ 3 ด้าน นี้คือพฤติกรรมที่ดี จึงพร้อมด้วยจิตใจดีและปัญญาดำเนินไปได้ด้วยดี เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ผึกหัด พัฒนา ที่เรียกว่า สิกขา หรือการศึกษา 3 ด้าน จึงเรียกว่าการศึกษา สังคม “ไตรสิกขา” คือประกอบด้วยฝึกฝนด้วยพฤติกรรม คือการพร้อมด้วยการมี “ศีล” การฝึกหัดพัฒนาด้านจิตใจ เรียกว่า “สมาธิ” และการฝึกฝนความรู้ความเข้าใจและการตัดสินใจ เรียกว่า “ปัญญา” สามส่วนนี้แยกออกจากกันไม่ได้เมื่อ “คน” หรือ “มนุษย์” ผึกหัด พัฒนาสามด้านนี้ ตั้งแต่เกิดด้วยการเลี้ยงดู “กลุ่มมเกลลา” ของพ่อแม่ และการเรียนศึกษาของลูกนี้ชีวิตก็ดีขึ้นทั้งสามด้านไปด้วยกันเมื่อพ้นมือจากอกพ่อแม่เราเท่านั้นต้องเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามที่ปราชญ์ท่านบอกว่า “ต้องรู้เรียนรู้ตลอดชีวิต” ตาม ปรัชญา ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “พ่อของเรา” ที่มีพระราชดำรัสว่า “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”

3. พัฒนาชุมชนภูมิปัญญาประสบการณ์ของชาวบ้านและชุมชนในทุกส่วนที่ประสบความ

สำเร็จจากการพัฒนาบนพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรมได้เรียกร้องให้ผู้คนหันกลับมาทบทวน แนวคิดและแนวทางการพัฒนาชุมชน จนกระทั่ง แนวคิดใหม่ที่ทำให้ความสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเคยเป็นกระแสรองมาก่อนหน้านี้ได้กลายเป็น กระแสหลักของการพัฒนา ซึ่งได้หันเข้าสู่ลักษณะ เฉพาะที่ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมชุมชน การค้นหาประสบการณ์ระดับชุมชน ทำให้เกิด ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่เกิดจากสภาพที่เป็นจริง ของอดีตและปัจจุบันของสังคมไทย และการ แสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งหมดนี้เป็นการ พัฒนาอย่างรอบด้าน มีรากฐานอยู่ที่ระบบคุณค่า ตั้งเดิม และแสวงหารูปแบบใหม่เพื่อสืบทอด จิตวิญญาณแห่งอดีตและการพึ่งตนเอง การ ประยุกต์ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคม

4. พัฒนาการส่งเสริมที่ยั่งยืนส่งเสริม การเกษตร ให้มีคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ยิ่งขึ้น โดยมุ่งให้เกษตรกร แม่บ้านเกษตรกร เยาวชน เกษตร ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของงานส่งเสริม การเกษตร พึ่งพาตนเอง และพึ่งพากันเองอันจะนา ไปสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็งดังนั้นการพัฒนา ที่ยั่งยืนต้อง “ระเบิดจากข้างใน” ไม่ใช่ปัจจัย ภายนอกไปกำหนดกรอบและทิศทางการพัฒนา บริบทภายนอกเป็นเพียงปัจจัยเสริมสนับสนุนและ ช่วยเหลือเท่านั้น ประการสำคัญอีกประการหนึ่ง ของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ต้องทำให้มนุษย์กับธรรมชาติได้เกื้อกูล ซึ่งกันและกัน ทุกสิ่งทุกอย่างสมดุล เป็นไปตามวิถี ธรรมชาติ การพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ได้ปฏิเสธเทคโนโลยี แต่เทคโนโลยีจะต้องไม่ทำลายธรรมชาติ

จึงจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

โดยสรุปที่กล่าวมาทั้งหมด เพื่อเสนอ แนวคิดโดยเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจ ประเด็น ทั้งหลายให้ตรงกันก่อน เช่นความหมายของ “ชุมชน” “การพัฒนา” และ “การพัฒนาชุมชน” เรื่อยมาจนถึงการประเมินผลการพัฒนาใน รอบเกือบ 50 ปี ที่ผ่านมา หลังจากนั้นจึงเป็นข้อ เสนอ แนวคิด หลักการต่างๆ ในการพัฒนาชุมชน ควรจะใช้เป็นหลักและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ชุมชนหรือประยุกต์ใช้กับการพัฒนาเรื่องอื่นๆ ได้ตามสมควร ในโอกาสต่อไป

ธุรกิจชุมชน หมายถึง “กิจกรรมทาง เศรษฐกิจของชุมชนอันประกอบด้วย กิจกรรม การการผลิต กิจกรรมทางการขายผลผลิต กิจกรรม การซื้อ และการบริโภคของชุมชน” จากความหมาย ของธุรกิจชุมชนข้างต้น จะเห็นได้ว่าชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานของชนบทไทยจะเข้มแข็งได้นั้น ชุมชนจะต้องยืนหยัดด้วยลำแข้งของชุมชนเอง โดยอาศัยความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชนในอันที่จะพัฒนากลุ่มธุรกิจของชุมชน ที่จัดตั้งขึ้นให้มีความเจริญเติบโต ซึ่งเป็นพื้นฐานใน การพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนที่อยู่ในภาค ชนบทให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นต่อไป ดังนั้น ขั้นตอนการดำเนินงานของกลุ่มธุรกิจชุมชนที่จะนำไปสู่การประสบความสำเร็จได้นั้น ควรมีขั้นตอน ที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ค้นหาความต้องการของตลาดธุรกิจ ชุมชนจะต้องทราบถึง ความต้องการสินค้า และบริการของตลาดความได้เปรียบทางการ ผลิตหรือการแข่งขันเพราะชุมชนแต่ละพื้นที่มีความ

ได้เปรียบทางด้านทรัพยากรที่แตกต่างกัน นั่นคือ ชุมชนควรตระหนักว่า จะนำทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่มาผลิตสินค้าอะไร ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์ ปัญหาดังกล่าวนี้จะเรียกว่าปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ว่า ผลิตอะไร (What)

2. เลือกริธีการผลิตที่เหมาะสมธุรกิจชุมชนต้องทราบว่าผู้ที่จะลงมือผลิตมีใครบ้าง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตมีใครบ้าง จึงควรให้ผู้ที่มีความสามารถนี้เป็นผู้ลงมือผลิต ให้คำแนะนำในการผลิต ให้มีการระดมสมองของคนเหล่านี้ และยังสามารถพึ่งพาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต เช่น หน่วยงานราชการ สถาบันวิชาการต่างๆ นอกจากนี้ในการผลิตที่เหมาะสมของธุรกิจจะต้องคำนึงถึง ปัจจัยการผลิต อันประกอบด้วย ที่ดิน (Land) แรงงาน (Labor) ทุนที่ใช้ในการดำเนินงาน (Capital) และ ผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์ ปัญหานี้จะเรียกว่าปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ว่า ผลิตอย่างไร (How)

3. ใครคือกลุ่มเป้าหมาย ธุรกิจชุมชนจะต้องทราบว่าควรขายสินค้าให้กับใคร และลูกค้าจะซื้อสินค้าของเราได้อย่างไร ซึ่งลูกค้าอาจแบ่งเป็นลูกค้าท้องถิ่น และลูกค้านอกท้องถิ่น ซึ่งขึ้นอยู่กับตัวสินค้าและความต้องการสินค้าจะเป็นตัวกำหนดว่า ลูกค้าเป็นใคร เช่น กรณีผ้าทอเกาะยอ ลูกค้าเป็นคนนอกท้องถิ่น กรณีบิมน้ำมัน ลูกค้าจะเป็นคนในท้องถิ่น สำหรับการเข้าถึงลูกค้านั้น สามารถแบ่งลูกค้าออกเป็นอีก 2 ประเภท ประกอบด้วย ลูกค้าปลีก คือ ลูกค้ารายย่อยที่ซื้อสินค้าเพื่อนำไปบริโภคเอง และลูกค้าส่ง คือ ลูกค้าที่ซื้อสินค้าใน

ปริมาณมากเพื่อนำไปขายต่อ ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์ ปัญหานี้จะเรียกว่าปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ว่า ผลิตเพื่อใคร (For whom)

4. กำหนดรูปแบบที่เหมาะสม รูปแบบที่เหมาะสมของธุรกิจชุมชน แบ่งเป็น

4.1 กลุ่มที่ไม่เป็นทางการ (Informal Group) คือ ไม่มีการจดทะเบียนตามกฎหมายใดๆ มีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน แต่ไม่สามารถทำนิติกรรมในนามของกลุ่มได้ ข้อเสียของการตั้งกลุ่มแบบนี้คือ ไม่สามารถระดมเงินทุนได้ และข้อดี คือ การบริหารงานภายในกลุ่มมีความคล่องตัวเนื่องจากสมาชิกจะบริหารงานภายในกลุ่ม

4.2 กลุ่มที่เป็นทางการ (Formal Group) คือ กลุ่มที่มีการจดทะเบียนตามกฎหมายไม่ว่าจะเป็นในรูปของสหกรณ์ หรือบริษัท จำกัด ข้อเสียของการจัดตั้งกลุ่มคือ การบริหารงานมีความซับซ้อนมากขึ้นและมีความล่าช้า สำหรับข้อดีคือ การระดมทุนสามารถทำได้รวดเร็วปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จของการจัดตั้งธุรกิจชุมชน ดังนี้ 1) ความเข้าใจของสมาชิก สมาชิกจะต้องเข้าใจในความแตกต่าง ขอบเขต และข้อจำกัดของกลุ่มที่จัดตั้งขึ้น 2) ความต้องการและเป้าหมายของธุรกิจชุมชน ซึ่งบางชุมชนอาจทำการผลิตแค่พออยู่พอกิน รูปแบบของกลุ่มอาจเป็นเพียงกลุ่ม เพื่อการผลิต เช่น กลุ่มทำนา หรือกลุ่มเลี้ยงสัตว์ บางชุมชนอาจมีเป้าหมายคือกำไร เพื่อนำกำไร มายกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น 3) เงินทุน เพราะเงินทุนเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดความสำเร็จของธุรกิจชุมชน ดังนั้นการดำเนินธุรกิจชุมชน

จึงควรเริ่มจากกิจกรรมเล็กไปใหญ่ ค่อยๆ สะสมเงินทุนจากชุมชน เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้เกิดขึ้นกับธุรกิจอาจช้าเกินไป ชุมชนอาจสามารถระดมทุนในรูปของสหกรณ์หรือบริษัท

4.4 ทรัพยากรบุคคล ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะต้องมีความรู้ความสามารถ ทั้งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาการใหม่ๆ ทั้งนี้ต้องเป็นคนที่รักงานของชุมชน ชอบงานท้าทาย มีความเสียสละไม่หวังผลตอบแทนมากเกินไป

4.5 การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการจัดตั้งธุรกิจชุมชน ถ้าสมาชิกไม่ร่วมมือธุรกิจชุมชนก็เกิดขึ้นไม่ได้ โดยที่สมาชิกควรมี 4 ร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบ

3. แนวคิดประเทศไทย 4.0

ประเทศไทยมีการปฏิรูปอย่างเป็นระบบเพียงครั้งเดียว ในสมัย รัชกาลที่ 5 หลังจากนั้นก็ขาดการปฏิรูปใหญ่อย่างต่อเนื่องจวบจนปัจจุบัน ปรากฏว่าเมื่อพัฒนาได้ถึงระดับหนึ่ง ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมีรายได้ขนาดปานกลางเต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำ ทุจริตคอร์รัปชัน เผชิญกับความขัดแย้งที่รุนแรง หากปราศจาก “การปฏิรูปใหญ่ ครั้งที่ 2” ประเทศไทยอาจกลายเป็นประเทศที่ล้าหลัง เป็นรัฐที่ล้มเหลวในที่สุด แต่ถ้าหากมีการปฏิรูปครั้งใหญ่อย่างจริงจัง และต่อเนื่อง โดยการผนึกกำลังของทุกภาคส่วน ก็อาจทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศในโลกที่หนึ่ง นั่นคือ มีความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน กับอารยประเทศอื่นในประชาคมโลก ขับเคลื่อน

ตามวิสัยทัศน์ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ซึ่งประเทศไทยในศตวรรษที่ 21 จะต้องเปลี่ยนผ่านจากโมเดลประเทศไทย 3.0 เป็น “โมเดลประเทศไทย 4.0” เพื่อพัฒนาประเทศให้ก้าวสู่การเป็นประเทศในโลกที่หนึ่ง ปรับเปลี่ยนจาก “รายได้ปานกลาง” เป็น “รายได้สูง” ด้วยการปรับเปลี่ยนจากเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วย “ประสิทธิภาพ” เป็นขับเคลื่อนด้วย “นวัตกรรม” มีการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ จากเดิมที่มี “ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ” ให้มี “ความได้เปรียบในเชิงแข่งขัน” เพื่อเปลี่ยนจากโครงสร้างเศรษฐกิจอุตสาหกรรม “เพิ่มมูลค่า” ไปสู่โครงสร้างเศรษฐกิจอุตสาหกรรม “สร้างมูลค่า” ซึ่งประกอบด้วย 5 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) กลุ่มอุตสาหกรรมทางชีวภาพ 2) กลุ่มอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน 3) กลุ่มอุตสาหกรรมด้านวิศวกรรมและการออกแบบ 4) กลุ่มอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับคุณภาพชีวิต และ 5) กลุ่มอุตสาหกรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Mathinsee, 2016) ดังนั้น ประเทศไทย 4.0 จึงควรมีการเปลี่ยนวิธีการทำที่มีลักษณะสำคัญคือ เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมในปัจจุบัน ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) เน้นธุรกิจโดดเด่นมีศักยภาพสูง (Smart Enterprises & Startups) และบริการมูลค่าสูงที่มีแรงงานทักษะเชี่ยวชาญสูง (High Value Services)

4. ธุรกิจชุมชนในยุคไทยแลนด์ 4.0

ธุรกิจชุมชนเป็นแนวทางหนึ่งในการยกระดับรายได้ ชีวิตความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชนบทที่เป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ของประเทศ แต่เป็นกลุ่มคนที่ยากจนที่สุดของประเทศ หากกลุ่มชาวบ้านเหล่านี้ มีรายได้สูงขึ้นจะส่งผลกระทบต่อด้านบวกต่อภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ โดยในการประกอบธุรกิจชุมชนควรมุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัตถุดิบในชุมชนโดยคนในชุมชน เพื่อคนในชุมชน ให้ชาวบ้านในชุมชนได้คิดเอง วางแผน และตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาปากท้องของคนส่วนใหญ่ในประเทศ และสามารถลดปัญหาการอพยพเข้าสู่เมืองเพื่อหางานทำ อีกทั้งเป็นการสร้างความเข้มแข็งของภาคชนบท กระบวนการจัดการศึกษาภูมิปัญญา และทรัพยากรภายในประเทศไทยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากมายหากมีการสนับสนุนอย่างจริงจัง โดยมุ่งเน้นยกระดับรายได้ และความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชนบทบนพื้นฐานของความเป็นไทย ด้วยภูมิปัญญาไทยที่ชาติอื่นหรือชาติตะวันตกไม่มีพัฒนาเป็นจุดเด่นในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เพื่อเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภูมิภาค โดยการเริ่มต้นที่การสร้างฐานทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง มุ่งพัฒนาชุมชนชนบทให้สามารถพึ่งพาตนเอง มีรายได้และคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น ก่อให้เกิดสังคมที่เข้มแข็งบนพื้นฐานความเป็นไทย และความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ซึ่งถือว่าเป็นก้าวเดินก้าวใหม่ของสังคมไทยที่จะเริ่มต้นเดิน

อีกครั้งด้วยความเข้มแข็ง และมั่นคง เพื่อความอยู่ดีกินดีของคนไทยทุกคน อีกทั้งกระบวนการเรียนรู้ตามอัยยาศัย เป็นการเรียนรู้แบบอิสระ และเป็นวิธีการที่ต้องปลูกฝังให้เกิดกับผู้เรียนทุกคน โดยเป็นการเรียนรู้ และแสวงหาในเรื่องที่ตนเองสนใจ จากแหล่งความรู้ต่างๆ และทำให้เกิดเป็นนิสัย เพื่อนำไปสู่การศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อเป็นการวางรากฐานเศรษฐกิจและสังคมไทยให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ภายใต้นโยบายการขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมนั้น สิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการคือการขับเคลื่อนให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมในระยะสั้น การเตรียมความพร้อมประเทศ โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเชิงสถาบัน การบูรณาการและการจัดสรรทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง และการมีกลไกในการทำงานและติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบมีขั้นตอน

การเปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม เปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิม (Traditional Farming) ในปัจจุบัน ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดยเกษตรกรต้องร่ำรวยขึ้น และเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เปลี่ยนจาก Traditional SMEs หรือ SMEs ที่มีอยู่ที่รัฐต้องให้

ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลาไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups ที่มีศักยภาพสูง เปลี่ยนจาก Traditional Services ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่ High Value Service เปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูงส่วนใน 5 กลุ่มเทคโนโลยีหลักและอุตสาหกรรมเป้าหมาย ใน “ประเทศไทย 4.0” จะเป็นส่วนที่ประเทศไทย ต้องการพัฒนาด้วยตนเองเป็นหลัก แล้วค่อยต่อยอดด้วยเครือข่ายความร่วมมือจากต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับ “บันได 3 ชั้น” ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของ “การพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเอง และรวมกันเป็นกลุ่มอย่างมีพลัง”

5. สรุป

หากประเทศไทยจะขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศในโลกที่หนึ่ง จำเป็นต้องปฏิรูปประเทศไทยที่สำคัญด้านการจัดการภูมิปัญญา มาใช้ในการอนุรักษ์และส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือนผลิตภัณฑ์ สู่การปฏิบัติ เป็นนโยบาย เน้นรูปแบบ ความพอเพียง ความสุข สุขภาพ ในกระบวนการผลิตครบวงจร ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ สู่การตลาด สามารถพัฒนาเป็น เพื่อหาแนวทางการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน และเพื่อพัฒนาธุรกิจชุมชนอีสานสู่ธุรกิจชุมชน

ในยุคไทยแลนด์ 4.0 ให้ทันกับยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงสูง องค์กรต้องสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงนั้นได้ โดยเน้นการมีส่วนร่วม กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สร้างสภาพแวดล้อม ที่เกื้อหนุนการใช้เทคนิคต่างๆ ในการแก้ปัญหาการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานในยุคไทยแลนด์ 4.0 การปฏิรูปการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างจริงจัง และกลุ่มอาชีพผลิตสินค้า จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของภาคอีสาน ยังขาดความรู้ ขาดทักษะ และประสบการณ์ การผลิตสินค้าและบริการสินค้าทางอินเทอร์เน็ต เพราะสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มอาชีพที่ขาดโอกาสเป็นแรงงานสูงอายุที่อยู่ในหมู่บ้านที่ขวนขวายหารายได้ และสร้างงานสร้างอาชีพให้กับตัวเอง ตามนโยบาย OTOP ของรัฐบาล ปัจจุบันเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ จึงเป็นความเร่งด่วนที่รัฐบาลต้องให้ความสนใจที่จะเร่งพัฒนากลุ่มคนเหล่านี้ ให้มีศักยภาพ ในการนำเอาภูมิปัญญาที่มีในท้องถิ่นและเป็นทักษะหรือองค์ความรู้ที่ติดมากับตัวเขาเองอยู่แล้ว เช่น การทอผ้า การจักสาน การทำอาหารพื้นบ้าน จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่บ่งบอกถึงตัวตนของชุมชน เป็นเอกลักษณ์ที่ดี ชวนให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามา เยี่ยมชมเกิดเป็นกระแสนิยม และพัฒนาต่อเนื่อง เป็นแหล่งท่องเที่ยว สามารถเชื่อมต่อเครือข่ายต่อไปในอนาคตได้

References

- Asawasirilert, S. and Thinakul, K. (2002). *Development of Customer Groups for Their Ability to Produce and Conduct Business*. [http: //www.bacc.in.th](http://www.bacc.in.th). (Accessed 9 January 2016).

Matinsee, S. (2016). *Journal of Economic Development*, Vol. 35, No. 3083, 30 August - 2 September 58. <http://www.thansettakij.com/2015/08/31/9309>. (Accessed 9 January 2016).